

**עין משפט**
**נר מצוה**

**א** מיי פֿ'ד מהל' תמורה
**ב** ב מיי' פטוי' מהלכות מעה"ק הלכה י:
**ג** ג ד מיי' פ"ב מהל' ברכות הלכה יד (טושי"ע י"ד ס"ה שני סעף ו:)

## הגהות הב"ח

**(א)** רש"י ד"ה לָשׁוֹן ירושלמי וכו' במבכרת ג"ב קי היה גי' ירושלמי בזהמיון: **(ב)** ד"ה אי בזהמ' וכו' דלמיה ומשני הן סיפא כג"ל והד"א:

## הגהות הגר"א

**[א]** רש"י ד"ה ילדה. הוא ל"ג:

## מוסף רש"י

ביצד מערימין על הבהור. להפקיעו מכהן ולהיטת הוא זו (טשי"י י). ילדה זכר יקרב עולה. ומקריבו לחומתו ולאם אם היה מחזיק עולה, משום דקדושת עולה דקדמיה חילל עולה, דבטורה לא קריש עד תפישתו רחם ומו לא אחילא בטורה ומפקעא לקדשת עולה (שם). ילדה טומטום בו אין קדושה חלה עליהן. דבריה דליל לא זכר ולא נקבה והכל לא יחול עליה קדושת שלמים ועולה צמעי אמן ולא קדושת כבוד כפטימית רחם דלא קרינא ביה הוכר תקדיש (רש"י"ם ב"ב סח).

## רבנו גרשום

ביצד מערימין על הבהור ב"ו דלא קריש בבור עד דמקריש ליה יציאת רחם אבל עד שהוא בעמי אמו יכול לשנותו אדבר אחרי: והשני יסבר לחייבי עולות ודמיו חולין, משום הכי יסבר לחייבי עולות (ירלדה וכו כח טחם אם תוהא עולה ועוד) דאין ידוע על איהא אמר הלכך שני יסבר לחייבי עולות ומשום הכי דמיו חולין דמי' לא הקדיש אלא אחרי: ילדה ב' נקבות. דינו כד זכרים: מותר להחיל מום בבבור קדם שיצא לחייבי תולעם, כגון אם יצא אונן קודם או שפתו והטיל בה מום קודם שיצא רוב ראשו וקרב עולה: עולות אין. כלומר להט שטע עולה דתמורה קדושתה מבכור יכול לשנותו אבל שלמים דגרבי קדושה מבכור דנאכל לישראל לא יקרב וכ"ש להחיל מום דקא משוי ליה חולין דהטות: קסבר רב יהודה. תמני דלייקען מינה שלמים קולאם און און צעא אונן בופן בתמ"ק קיים. וכי קאמינא דמותר להטיל מום בזמן הזה אמרנא: ואימא הכי נמי. דהש"ה ליגדו דלא אפ"ה את קדושה' להטיל בו מום דאי לא שרי ביה מום דלמא אתי לירי גיזה: ד"א הא קמ"ל רב יהודה. דהיטריא אמינא: דהטא לא לית בו: אם נקבה וברו שלמים. אמאי איצטריך למימר נקבה ליהוי חולין נקבה מי מקדש בבכורה: אפ"ה ש"ס דקמני ילדה נקבה תמימה תיקרב שלמים בבהמת הקדש ואמר דאם הקדיש בהמה מעוברת ואמר ליה ליה נקבה תהא שלמים הריא שלמים קסבר עובר לא ריי אמו הוא: ד"א כלישנא קמא אמר הוא בהמה מבכרת מאי היא אי דהקדיש היא אמאי ודשני יסבר דהין דהקדיש עולה בו: סיפא אתאן [כאן יש כשתי שורות חלק] לבהמת חולין. וכגון דלא ידענא אחי זכר מיטנא אמר עולה הלכך שני יסבר לצרכי עולות ודמיו חולין כדאמרן לעיל: ד"א זכר תהוי חולין בעלמא הוא אלא משום דלא ידענא חי נפקא בירישא הלכך השני יסבר לצרכי עולה ודמיו חולין דמכל מקום לא היה דעתו לעולה אלא על האחד:

## שיטה מקובצת

**סיפא** אתאן צ"בחת חולין. וכגון דלא ידענא מהי זכר מינייהו ממר להוי עולה. לא ה"ן

## כד:

**ביצד מערימין**. אם זכר עולה. מפרש בגמ' דדוקא נקט עולה ללא נחתא מקדושהיה אבל שלמים לא נחתא מקדושהיהו ואם נקבה זכחי שלמים בגמרא פריך ונקבה מי קא קדשה בזכורה. כלומר וז"ל להתפיסה בקדושהיים ומוקי לה בזהמנת הקדש ואין ראונו שיחול עליה קדושת האם ורואה להתפיסה בקדושה אחרת וסיפא דילדה שני זכרים מוקי לה בזהמה דחולין וא"כ מיירי רישא וסיפא צחולין ומליעתא בזהמנת הקדש ותימה למורי הרמ"י י"ולמלה לא דחק לאוקומי מליעתא בזהמנת חולין הרי סיפא דצחולין איירי ואפ"ה אתפסי בזכחי שלמים ותירך משום דצעי לאוקומי אכילד מערימין:

**קסבר** רשב"ג ודרות קרישים בהוייתן הן קדושין. לפיכך אין קדושה חלה על טומטו' ואנדרוגינו' שהרי קודם שמחול קדושת האם עליהם היו כבר צעלי מומין לפיכך אין קדושת האם חלה עלייהו וגם בקדושת פה לא קדי' כיון שהן צעלי מומין ואין דעתו על צעלי מומין דאי קסבר ממעי אמן הן קדושין אם כן נחתא קדושת האם עלייהו פ' משעה יא' שנאמלא ועדיין לא היו צעלי מומין שהרי בזהמנת הקדש מוקמי' יטלה טו דאי ממעי אמן הן קדושין לא חיילא קדושת הפה עלייהו והוי בקדושת האם ומטוניה דאם וא"ת מנלן דטעמא דרשב"ג משום דקסבר בהוייתן הן קדושין דלמא טעמא דרשב"ג משום דאין דעת המקדיש כי אם לזכר ודאי ולנקבה ודאית כדאימא ריש פרק מי שמת (ב"ב דף קמ:) וי"ל דמוכח שפיר דקסבר בזהוייתן הן קדושין כי טעמא משום דאין דעת המקדיש כ"א לזדאי מ"מ תקדוש בקדושת האם יחזקאמר דאין קדושה חלה עלייהו כלל וא"ת לרב חסדא דלמר בצכורות פ' על אלו מומין (דף מה:) י"ו דטומטום ואנדרוגינום לא במקדש ולא צמדינה רבי ישמעאל אומר אין לך מום גדול מזה וחכ"א אינו צבור י"ו וגו'ו ועבד וקאמר בגמרא עלה אמר רב חסדא מחלוקת בצנדרוגינום אבל בטומטום ד"ה ספיקא וקדושה מקסיקא וישחטנו ולאחר שחיטה שצדק אם זכר הוא או נקבה ואמאי קאמר רשב"ג דאין קדושה חלה עליהם וי"ל דלרב חסדא הכי נמי קדושה חלה על טומטום והא דקאמר אין קדושה י"ו היינו קדושת הפה דאין דעתו כ"א לזכר ודאי או לנקבה ודאית כדאימא פרק מי שמת (ב"ב דף קמ:) והא דקאמר הש"ס דאי ממעי אמן הן קדושין הא מפסמיניהו קדושת אימיה לא אחיא כרב חסדא וא"ת הכא אמר דלמ"ד בזהוייתן הן קדושין אין קדושה חלה על טומטום ואנדרוגינום והרי קדושת הגוף חלה עלייהו וצריש יואל דופן (מה דף מ:.) מנריך קרא עלייהו ישודאם עלו ירדו אלמא קדישי אפילו למ"ד בזהוייתן הן קדושים ולמה לי קרא מאחר דדיינינו להו כצעלי מומין דאין קדושת הגוף חלה עלייהו וה"י קשה מפ' צתרא דזבחים (דף קיב.) הרוצח והגרצע והמוקלה והאנעד והאחמיר והכלאים והטריפה והיואל דופן שהקרינן צחון פטור שנאמר לפני משכן ה' כל שאינו ראוי לצא לפני משכן ה' אין חייבין עליו ופריך בגמ' (סס דף קד.) עלה חיפוק ליה מואל פתח אהל מועד עד דמסיק צוולדות קדשים וקסבר וולדות קדשים בזהוייתן הן קדושין אלמא משמע דשפיר הן פ' [ראוין] לצא לפני פתח אוה"מ ואי לאו דממעטינן להו מלפני משכן ה' לא ממעט להו מפתח אהל מועד ועי"ק לפי מה דפרי"ג בפ' מרובה (ב"ק דף עו:.) גזי הא דלמר או עז להוילא את הנדמה וקשה לר"י לטס ל"ל קרא למעוטי נדמה חיפוק ליה דבעלת מום הוא מדאיטמיני הוה ליה מומא כדאימא ריש בצכורות (דף י:) ומירך ר"י דאיצטריך קרא למעוטי נדמה צוולדות קדשים דמיהו דתימא דליקדשו אגב אימיה קמ"ל או עז דלא וקשה מ"מ כיון דממעטינן מלא עז למעוטי נדמה צוולדות קדשים דחשבינן ליה כבעלת מום וכ"ש כלאים דגריעי טפי כדאימא פרק מרובה (ב"ק דף עח.) דדייק השתא כלאים איתרבו נדמה מיצעי אלמא גריעי כלאים מגדמה וכיון דממעטינן אפילו נדמה צוולדות קדשים מלא עז כדפרי"ג כ"ש כלאים דגריעי וא"כ קרא דזבחים דלפני משכן ה' דמנריך התם למעוטי כלאים למה לי הא לאו ראוין הן לפתח אהל מועד וי"ל דלעולם שפיטא לן דהני דתיניא צפרק צתרא דזבחים (דף קד.) לא קדישי כלל ואפ"ה לאצטריך לפני משכן ה' למעוטיניהו דאין חייבין עליהן צחון יאצדלאו מפתח אהל מועד לצד לא מזי למעוטיניהו שהרי הן ראוין לצא לפני פתח אהל מועד עס אמן בעודן צצטן לא אמן והיא בזהמנת קדשים אע"ג דהולדות לא קדישי כלל וה"י ניחא ההיא דיואל דופן דאיצטריך קרא למעוטיניהו דאם עלו ירדו אע"ג דאין עליהן שום קדושה אלא שהן ראוין לצא בעורה עס אמן כשהאם קדושה אע"ג דהן עצמן לא קדישי כלל:

## פרק חמישי תמורה

## מערימין י . להפקיעו מכהן ולהפרישו לחוצתו: ילדה זכר יקרב עולה.

אתפסיה בקדושה אחריתי מו לא חיילא קדושת בצורה: ואם. אמר אם ילדה נקבה תהא זכחי שלמים ילדה נקבה תיקרב שלמים: ילדה שני זכרים. על שיהן חלה קדושת עולה דהא קאמר אם זכר יהא עולה ומיהו לא נדר אלא חד הלכך [א] הוא יקריב האחד לנדרו והצ' ימכר לצרכי עולה יא' ודמיו חולין: **גב'** עולה אין. הואיל וכליל היא יא' שרי לשנויי קדושת בצורה לקדושה אבל שלמים קדושה קלה היא אסור לשנויי לכתחלה קדושת בצורה לקדושהיייה וכ"ש שאסור להטיל צו מום דמפיק ליה מקדושהיה לגמריי: **דלמא נפיק רוב ראשו.** וקדיש ליה רחם והדר שדי ביה מומא והוי מטיל מום בקדשים קמ"ל דלא גורי' דהוא זימר להטיל צו המום משעה שילא מעט **דלמא נפיק רוב ראשו** וקדיש ליה רחם והדר שדי ביה מומא והוי מטיל מום בקדשים קמ"ל דלא גורי' דהוא זימר להטיל צו המום משעה שילא מעט **קודם שיצא רוב ראשו** כדאמרנין בצכורות (דף לה.) גדייא צאזניה שהגדי יואל דרך דעווי ונראות האזנים מתחלה ואימרא בשפתייה שפיה הטלה יואל מתחלה: **הא עדיפא.** למישרי להטיל צו מום הואיל ועדיין לא קדיש כדי שלא יצטרך הכהן לשהותו יא' אלא יימחר לשותטו דאי לא שד' צי' צעי לשהוי עד שיפול צו מום ולאדכי והכי אחי לירי גיזה ועבודה: י"ח **חסריא עדיפא.** כלומר שמחסר ממנו אבר קודם יציאת רובו ויעשו בעל מום: **נקבה מי קדשה בצכורה.** דצעי לאיערומי עלה דקאמר כילד מערימין וחסאיז להך: **לנצמה דקדיש.** דאם חטאתה היא ונתעבדה ורואה להטעים שלא ילך למיתה דולד חטאת למיתה אזיל ישנהו לקדושה אחרת וקמ"ל צוולדות קדשים בזהוייתן הן קדושים ולא צמעי אמן וכיון דעדיין לא קריש בקדושת אמו מזי לארכוכי

עליה קדושה אחריתי ולכי ממיליד לא היה ולד חטאת: י"ט לשון ירושלמי **נקבה מי וכו' (א)** **צמצנרם דקדיש.** בזהמנת הקדש כדפרישית. והאי מצברת לאו דוקא אלא איירי דנחא קדיש צמצנרת דחולין נקט נמי הכא לשון מצברת: **אי צצמה קדשה היא.** אמאי השני ימכר לחייבי עולה האכי קמא דנפיק ליהוי עולה ואידך לכי ממיליד ליהוי בקדושהיה **(ב)** **דאימיה: הך סיפא.** דילדה שני זכרים אחתן לזהמנת חולין והוי רישא וסיפא צחולין ומליעתא י"ו בזהקדש: אין

והרי קדושה חלה על טומטום ואנדרוגינום והרי קדושת הגוף חלה עלייהו וצריש יואל דופן (מה דף מ:.) מנריך קרא עלייהו ישודאם עלו ירדו אלמא קדישי אפילו למ"ד בזהוייתן הן קדושים ולמה לי קרא מאחר דדיינינו להו כצעלי מומין דאין קדושת הגוף חלה עלייהו וה"י קשה מפ' צתרא דזבחים (דף קיב.) הרוצח והגרצע והמוקלה והאנעד והאחמיר והכלאים והטריפה והיואל דופן שהקרינן צחון פטור שנאמר לפני משכן ה' כל שאינו ראוי לצא לפני משכן ה' אין חייבין עליו ופריך בגמ' (סס דף קד.) עלה חיפוק ליה מואל פתח אהל מועד עד דמסיק צוולדות קדשים וקסבר וולדות קדשים בזהוייתן הן קדושין אלמא משמע דשפיר הן פ' [ראוין] לצא לפני פתח אוה"מ ואי לאו דממעטינן להו מלפני משכן ה' לא ממעט להו מפתח אהל מועד ועי"ק לפי מה דפרי"ג בפ' מרובה (ב"ק דף עו:.) גזי הא דלמר או עז להוילא את הנדמה וקשה לר"י לטס ל"ל קרא למעוטי נדמה חיפוק ליה דבעלת מום הוא מדאיטמיני הוה ליה מומא כדאימא ריש בצכורות (דף י:) ומירך ר"י דאיצטריך קרא למעוטי נדמה צוולדות קדשים דמיהו דתימא דליקדשו אגב אימיה קמ"ל או עז דלא וקשה מ"מ כיון דממעטינן מלא עז למעוטי נדמה צוולדות קדשים דחשבינן ליה כבעלת מום וכ"ש כלאים דגריעי טפי כדאימא פרק מרובה (ב"ק דף עח.) דדייק השתא כלאים איתרבו נדמה מיצעי אלמא גריעי כלאים מגדמה וכיון דממעטינן אפילו נדמה צוולדות קדשים מלא עז כדפרי"ג כ"ש כלאים דגריעי וא"כ קרא דזבחים דלפני משכן ה' דמנריך התם למעוטי כלאים למה לי הא לאו ראוין הן לפתח אהל מועד וי"ל דלעולם שפיטא לן דהני דתיניא צפרק צתרא דזבחים (דף קד.) לא קדישי כלל ואפ"ה לאצטריך לפני משכן ה' למעוטיניהו דאין חייבין עליהן צחון יאצדלאו מפתח אהל מועד לצד לא מזי למעוטיניהו שהרי הן ראוין לצא לפני פתח אהל מועד עס אמן בעודן צצטן לא אמן והיא בזהמנת קדשים אע"ג דהולדות לא קדישי כלל וה"י ניחא ההיא דיואל דופן דאיצטריך קרא למעוטיניהו דאם עלו ירדו אע"ג דאין עליהן שום קדושה אלא שהן ראוין לצא בעורה עס אמן כשהאם קדושה אע"ג דהן עצמן לא קדישי כלל:

**הא עדיפא יתירא מדיאתי ביה ידיר גיזה ועבודה.** פ' אין צו מום נריך לשהות ואיכא למיחש דלמא אחי לירי תקלה דגיזה ועבודה אבל השתא ריש צו מום שחיי ליה כהן ולא אחי לירי גיזה ועבודה דלמה ישנהו ואר"ת דהשתא נהגו העולם למכור קצת מן האם כדי להפקיע הווילד מן הצכורה וטוב הוא לעשות כן וצלבדד שיקנה לו קנין חשוב כמו הגצהה דבהמה דקה או משיכה וקנין כסף עמו ואע"ג דאיכא פ"ק בצכורות (דף ג:) גזי רב מרי צר רחל מקני לעובד כוכבים כו' וכלאי חיותא דרב מרי צר רחל וקאמר עלה דהא דכלאי משום דמפקע להו מכהן והוי איסורא לעשות כן יואי אימא משום דרב מרי ידע לאקנויי קנין גמור וכ"ע לא ידעי וסברי דמילתא בעלמא עבד ואחי לירי תקלה ואין קי"ל כלישנא צתרא דצעיא קנין גמור ואפילו לשון ראשון נמי ניחא לן טפי למוכרו לעובד כוכבים מלהטיל צו מום קודם יציאת רובו דלא אחי למיטעי להטיל צו מום לאחר יציאת הרוב משום הכי טוב לעשות כן וליאולמוכר קצת מן האם לעובד כוכבים קודם לידה והכי עדיף טפי דלא אחי לירי תקלה דגיזה ועבודה:

מבקרית מה היא מבכרת דהקדיש זכר קדמאה ניהו עולה זכר בתראה נוקים בקדושתה דאימיה, א"נ במבכרת דחולין קדמאה נהוי עולה זכר בתראה חולין בעלמא הוא. ילדה וכו'. עיי' בהשמוטות בסוף המסכת: תוס' ד"ה אביר ר' יהודה אחי יציאת רובו. עיי' בהשמוטות בסוף המסכת:

## מסורת הש"ס

**(א)** (לעיל י:.) ג. [עין חוספות בסורות דף טו ע"ב ד"ה מה צבור ש"מן:] א. [עין תוס' לשל דף י ע"ב ד"ה כי מילא. ש"מן:] ד. ב"ב קמא: **(א)** [בכורות ג' ע"ב. (כש"ס)], **(ו)** שו"ך לדף כה. **(ו)** עין רש"י ק' ככתב שדכריהם מנותגמים ועי' תוס' חולין שם ובתוס' בכורות לה.

## שינויי נוסחאות

[א] מנן ביצד מערימין על הבהור מבכרת שהיתה מעוברת לילד אומר מה שנצמיה של זו אם זכר עולה. מיבא ארס ממקח (ש"ס י) ג. לא. כ"א וכ"ש אם מטיל מום בקדשים דקא משוי ליה חולין. והא אמרת (ש"ס) אפילו הכי חסירה עדיפא מדמאי וכו'. ע' רש"י, (ש"ס) ז' ויתיר מלמתי כו' ועבודה דלא ניהי' בה לירי תקלה דגיזה ועבודה. ל"א הא קמ"ל חסריא עדיפא דלא נמי ביה לירי מקלה דגיזה ועבודה (ש"ס) [א] כ"א מ"א, [ו] לנחמה דקדש. גרש"י ל"א מי קדיש בצכורה מבכרת דקדישים עיי"ש (הרא"ב) [ו] דהקדש. ל"א אימא דהך נקבה מבכרת דחולין אי' חיי חולין בעלמא היא הכא צמאי עסקין מבכרת דקדישים (ש"ס) [ח] עולה להוי עולה (ש"ס) [ט] מערימין על הבהור להפקיעו מכהן ולהקריבו לחומתו (ש"ס) [י] אלא מנרמם וכיון דמעיקרא כו' חיילא עליה קדושת כצורה למ"ד בפ"ק קדושה חלה על העובר (ש"ס) [יא] עולה דכל הראוי למובה אינו יוצא מידי מובה הס"י. ומס"ד אחת מהן תיקרב שלמים דאינו קדיש אלא אחא הס"י. ומס"ד אין קדושה חלה עליהן כיון דאין ראויין למובה הס"ד (ש"ס) [יג] שרי לשנויי בתחילה קדושת כצורה (ש"ס) [יד] לגמרי צחולין שבות המקדש קיים דמננו מקריב חלבו ודמיו הס"י. ומס"ד כי קאמינא אגב דמותר להטיל בו מום ואין בו משום לא יחיה לא יציהו בזמן הזה הס"י (ש"ס) [יד] לשהות עד שמומם אלא (ש"ס) [טו] ל"א חסריא עדיפא כלומר שריא ממו (ש"ס) [טז] לשון ירושלמי אמה דהך נקבה מבכרת דחולין יסובלינא אמא דהך נקבה (ש"ס) [יז] ומליעתא בזהקדש (ש"ס) [יח] בקדושה אחריתי (ב"ב) יע' למה לאדחוקי לאוקומי מציצעתא בבהמה דהקדש הרי סיפא (ב"ב) [יח] משעה שצנצור כלי' (רש"י) [יח] משעה (שנוליד) שצנצור דעדין לא היו צעלי מומין וה"ה דמרישית דאם נקביה שמעינן דבהוייתן להו שהרי בזהמנת הקדש מוקמינן להו דאי צמעי אמן וכו'. ח"ל הליגן וה"ה דמרישא דאם נקביה שמועינן דבהוייתן להו דאין קדושין כדפרי"ה והא קמ"ל דטולה ממני' כרשינ' היא עכ"ל ר"י וי"ל גליון (כג) לה ולא חיילא קדושת הפה עלייהו אלא הוי בקדושת האם כו' והשאר יס' למחוק (ב"ב) [כג] דאי ממעי אימנן הן קדושים בתי דלא חיילא וכו' עליהו אגב נקדושהו מטויו דהאם וא"ת וכו' כלי' (ח"ו) [כד] דאם ואמאי קאמר דאין (ש"ס) [כד] על עלו מומין על מתנינן דטומטום (ש"ס) [כז] צבור אלא נגדו ועבד (ש"ס) [כז] אין קדושה חלה עליהם כלי' (רשב"י) [כז] אין קדושת הגוף חלה (ש"ס) [כז] על מומין על מתנינן (ב"ב) [כז] אין ראוין לצא לצטן אמן הוי בזהמנת קדשים כלי' (רשב"י). ועי' (ב"ב) [כז] מן האם לעומ"ם כדי (ש"ס) [כז] ל"י רש"י ק' א. ע' רש"י שבה"ה תתיה ולא מנלא כרש"י. ועי' דגמגמ"י. [כז] ל"א אי צמעי אימא,